

OCHRONA ZBIORÓW BIBLIOTECZNYCH: SCENARIUSZ SZKOLENIA WDN

Mirostawa Kokosińska, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie

Opublikowano 20.12.2004

Szkolenie miało miejsce w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Krakowie 20.10.2004r. Uczestniczyli w nim nauczyciele-bibliotekarze i pracownicy techniczni biblioteki i jej filii.

Cele szkolenia:

- Uświadomienie wszystkim pracownikom odpowiedzialności za powierzony księgozbiór
- Poinformowanie o tym, jak problematyka ochrony i konserwacji zbiorów rozwija się na świecie i w Polsce
- Zapoznanie z podstawowymi zasadami ochrony zbiorów
- Zaangażowanie pracowników w działania mające na celu lepszą ochronę zbiorów bibliotecznych, tzn. zgłaszanie i w miarę możliwości usuwanie dostrzeżonych zagrożeń

Metody: Wykład, konwersacja, dyskusja

Materiały poglądowe:

- Schemat przedstawiający grupy zagadnień związane z problematyką ochrony zbiorów bibliotecznych
- Egzemplarze książek ze zbiorów PBW drukowane na tradycyjnym papierze i na papierze "kwaśnym"
- Przykłady druków ulotnych z czasów I i II wojny - przed i po konserwacji (kserokopie)
- Ilustracja i opis działania pisaka (tzw. "pHisaka") wykonanego przez naukowców na Wydziale Chemii UJ
- Ilustracje pokazujące działanie aparatu Neschen C-900 do masowego odkwaszania druków

Przebieg zajęć:

- Przedstawienie się i powitanie uczestników szkolenia. Uzasadnienie podjęcia powyższej problematyki.
 - Narysowanie na tablicy schematu przedstawiającego różnorodność działań związanych z ochroną zbiorów bibliotecznych.
 - Podanie w punktach planu wykładu.
 - Omówienie poszczególnych punktów.
- I. Rys historyczny - rozwój i zainteresowanie problematyką ochrony zbiorów:
 - na świecie (Stany Zjednoczone, Kanada, Europa Zachodnia)
 - w Polsce:
 - a. Narodowy Zasób Biblioteczny i jego szczególna ochrona ;
 - b. podjęcie akcji masowej konserwacji (odkwaszania) oraz zabezpieczania wielomilionowych zbiorów XIX i XX-wiecznych
 - II. Odpowiedzialność bibliotekarza za zbiory w świetle przepisów, a także jako obowiązek zawodowy - powołanie się na Ustawę o bibliotekach z dn. 27.06.1997 r.
 - III. Polityka ochrony zbiorów - omówienie zasad :
 1. Profilaktyka:
 - definicja i zakres działań profilaktycznych

- program ochrony zbiorów z uwzględnieniem wszystkich potencjalnych zagrożeń
 - właściwe warunki przechowywania i transportu
2. Konserwacja książek i dokumentów:
- kwaśny papier: krótka historia papieru, przyczyny nietrwałości papieru formowanego w środowisku kwaśnym
 - program Rządowy "Kwaśny Papier. Ratowanie w skali masowej zagrożonych polskich zasobów bibliotecznych i archiwalnych",
 - podstawowe cele i zasięg programu przewidzianego na lata 2000-2008
 - omówienie sposobu działania pisaka (tzw. pHisaka), wykonanego na Wydziale Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego w celu szybkiego oznaczania pH papieru
 - pokazanie na przykładzie konkretnych egzemplarzy książek, czym różni się papier wykonany metodą tradycyjną od papieru "kwaśnego",
 - przedstawienie kserokopii dokumentów życia społecznego (tzw. dź-sów) przed i po zabiegach konserwacyjnych (odkwaszeniu i wzmocnieniu papieru)
3. Wpływ polityki gromadzenia na ochronę zbiorów np. zakup dodatkowych egzemplarzy dla celów archiwalnych, umiejętna selekcja księgozbioru.
4. Plany wystawiennicze uwzględniające bezpieczny transport książek, ochronę eksponowanych materiałów przed zniszczeniem (zabezpieczenie gablot, odpowiednie podpórki, właściwe oświetlenie)
5. Wszechstronne zabezpieczanie księgozbioru:
- przed kradzieżą (systemy antywłamaniowe, oznakowanie książek),
 - przed uszkodzeniem mechanicznym przy udostępnianiu (wrywanie kartek, rysowanie, płamienie), kserowanie tylko pod nadzorem.
 - przenoszenie cennych dokumentów na inny nośnik (np. mikrofilmy) i udostępnianie wyłącznie kopii,
 - sposoby egzekwowania zwrotów od niesolidnych czytelników,
 - konieczność wydania instrukcji na wypadek katastrofy (pożar, powódź itp.)
Instrukcja powinna zawierać niezbędne informacje i plan organizacji działań w momencie klęski żywiołowej.
6. Podsumowanie wykładu - uwagi i wnioski uczestników na temat omawianych zagadnień. Zgłaszanie przez pracowników problemów i zagrożeń występujących w poszczególnych wydziałach biblioteki (magazyn, czytelnia, wypożyczalnia). Propozycje działań i konkretnych inicjatyw w zakresie ochrony i zabezpieczenia szczególnie cennych zbiorów PBW.

Bibliografia

Publikacje dostępne w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Krakowie.

A. CZASOPISMA

1. Amodeo A.J.: *Korzystanie ze zbiorów specjalnych. Zapobieganie zniszczeniom.* "Zeszyty Przekładów" 1988 nr 49 s. 72-76
2. Biliński L.: *Narodowy Zasób Biblioteczny - od koncepcji do realizacji.* "Bibliotekarz" 1999 nr 4 s. 12-15

3. Biliński L.: *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego w ocenie NIK*. "Bibliotekarz" 2001 nr 12 s. 2-5
4. Howorka B.: *Ochrona zbiorów bibliecznych w świetle przepisów*. "Bibliotekarz" 1999 nr 3 s. 6-8
5. Brawner L.B., Norman N.: *Poprawa bezpieczeństwa w bibliotekach*. "Zeszyty Przekładów" 1988 nr 49 s. 23-40
6. Drewniewska-Idziak B.: *Działalność normalizacyjna w dziedzinie zabezpieczania zbiorów bibliecznych*. "Przegląd Biblieczny" 2001 nr 1-2 s. 107-116
7. Dureau D. M., Clements D. W.G.: *Zasady ochrony i konserwacji materiałów bibliecznych*. "Zeszyty Przekładów" 1992 nr 51 s. 7-30
8. Faber I.: *W proch się obróć. Odkwaszanie zbiorów bibliecznych*. "Przegląd Techniczny" 2000 nr 14 s. 21, 25
9. Froehlich M.: *Wzmacnianie papieru roztworami metylocelulozy i jej pochodnych*. "Ochrona Zabytków" 1977 t. 30 s. 66-69
10. Howorka B.: *Odpowiedzialność materialna nauczyciela bibliekarza za zbiory*. "Biblioteka w Szkole" 1996 nr 6 s. 1-3
11. Kowalik R., Sadurska I.: *Badania nad ochroną archiwaliów przed szkodliwym działaniem mikroorganizmów*. "Archeion" 1982 [nr] LXXIII s. 157-193.
12. Lenart B.: *O trwałość papier książkowy*. "Przegląd Biblieczny" 1936 nr 4 s. 200-205. Przedruk: "Notes konserwatorski" 2000 nr 4 s. 126-131
13. Lenart B.: *Rozważania konserwatorskie nad zbiorami obiektów papierowych*. "Przegląd Biblieczny" 1953 nr 2 s. 126-138
14. Manikowski A.: *Jak ratować zagrożone zbiory archiwalne i biblieczne*. "Bibliotekarz" 1994 nr 6 s. 3-5
15. Płochocki K.: *"Laminacja papierów czerpanych"*. "Ochrona Zabytków" 1970 t.23 s. 115-118
16. Rams D.: *Wpływ warunków przechowywania na trwałość materiałów bibliecznych*. "Rocznik Biblioteki Narodowej" 1993 R.29 s. 165-175
17. Sobucki W.: *Jak ocenić klimat w pomieszczeniach bibliecznych*. "Bibliotekarz" 1997 nr 12 s. 15-17
18. Sobucki W., Drewniewska-Idziak B.: *Masowe odkwaszanie zbiorów z XIX i XX wieku*. "Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej" 2004 nr 1 s.19-20
19. Stachowska-Musiał E.: *Znaczenie i organizacja działań profilaktycznych w bibliotece*. "Poradnik Bibliekarza" 1999 nr 2 s. 7-11
20. Wodniak M.: *Czy zdążymy uratować dż-sy ?* "Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej" 2001 nr 1 s.14-17
21. Woźniak M.: *Ochrona i konserwacja zbiorów w bibliotekach polskich*. "Poradnik Bibliekarza" 2000 nr 10 s. 3-7
22. Zdunek H.: *Garść uwag w związku z Narodowym Zasobem Bibliecznym w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej*. "Bibliotekarz" 2004 nr 6 s. 21-23
23. Zyska B., Pietraszek E.: *Trwałość dziewiętnastowiecznych papierów drukowych na Śląsku*. "Roczniki Biblieczne" 1988 z. 1 s.293-306

B. KSIAŻKI

1. Cichocki W.: *Papiernictwo. Krótki opis wyrobu papieru, tektury, masy drzewnej, celulozy drzewnej i słomianej*. Warszawa 1922, s. 62.

2. *Dawna książka i kultura. Materiały międzynarodowej sesji naukowej z okazji pięćsetlecia sztuki drukarskiej w Polsce.* Red. S. Grzeszczuk, A. Kawecka-Gryczowa. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975, s. 352.
3. Dąbrowski J., Siniarska-Czaplicka J., *Rękodzielo papiernicze.* Warszawa 1991, s. 450.
4. Husarska M., Sadurska I., *Konserwacja zbiorów archiwalnych i bibliotecznych.* Warszawa 1968, s. 109.
5. Przybysz K., *Technologia celulozy i papieru.* [Cz.]. 2. Technologia papieru. Warszawa 1997, s. 278.
6. Surewicz W., Winczakiewicz A., *Metody badania papieru.* Warszawa 1953, s. 84.
7. Wieprzkowski J., *Konserwacja zbiorów bibliotecznych.* Warszawa 1986, s. 51.
8. Wieprzkowski J., *Vademecum konserwacji książki.* Poradnik dla bibliotekarzy. Warszawa 1983, s.163.
9. Zyska B., *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem.* T.1. Charakterystyka materiałów w zbiorach bibliotecznych. Katowice 1991, s. 120.
10. Zyska B., *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem.* T. 2. Czynniki niszczące materiały w zbiorach bibliotecznych. Katowice 1993, s. 204.

C. STRONY WWW

1. *Badania stopnia zagrożenia kwaśnym papierem Biblioteki Jagiellońskiej.* [online]. [dostęp: 20 października 2004]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bj.uj.edu.pl/KP/bj.htm>
2. *Biblioteka Narodowa w Warszawie.* [online]. [dostęp: 20 października 2004]. Wieloletni Program Rządowy "Kwaśny Papier". Dostępny w World Wide Web: http://www.bn.org.pl/WPR_2/kwasny.html
3. *Wasilewska Jolanta, Co zagraża książkom, a co zagraża ludziom w kontakcie z książkami.* [online]. [dostęp: 14 stycznia 2005]. Dostępny w World Wide Web: http://www.bukul.lublin.pl/fakty/akademia/13122004/13122004_chora_1.htm